

УДК 159.922(082)

ББК 88.3я43

П 86

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
ДВНЗ ПХДПУ ім. Григорія Сковороди
(протокол № 8 від 23.03.2017)*

Редакційна колегія:

Калмикова Л.О. д.психол.н., професор, завідувач кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти ПХДПУ ім. Григорія Сковороди; *Волженцева І.В.* д. психол.н., професор кафедри психології ПХДПУ ім. Григорія Сковороди; *Лозова О.М.* д.психол.н., професор, завідувач кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету ім. Бориса Грінченка; *Власова О.І.* д.психол.н., професор, завідувач кафедри психології розвитку факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; *Семиченко В.А.* д.психол.н., професор, завідувач кафедри психології і педагогіки Університету сучасних знань; *Роменкова В.А.* професор факультету соціальних наук Ризька Академія педагогіки і управління освітою.

Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень: тези І міжнар. наук.-практ. конф., м. Переяслав-Хмельницький, 21 бер. 2017 р. / відп. ред. О.В. Дробот; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – К.: Талком, 2017. – 258 с.

ISBN 978-617-7397-31-0

У збірнику подано тези доповідей учасників І Міжнародної науково-практичної конференції «Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень» яка відбулася уперше в українському науковому просторі з проблематики психологічних досліджень свідомості людини.

УДК 159.922(082)

ББК 88.3я43

В сборнике представлены тезисы докладов участников I Международной научно-практической конференции «Психология сознания: теория и практика научных исследований», которая состоялась впервые в украинском научном пространстве Украины по проблематике психологических исследований сознания человека.

The collection contains theses of reports of participants of the I International scientific and Practical Conference "Psychology of consciousness: theory and practice of scientific researches", which was held for the first time in Ukrainian scientific space on the problems of psychological researches of human consciousness.

ISBN 978-617-7397-31-0

© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2017

*ПСИХОЛОГІЯ СВІДОМОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ – 2017*

ЗМІСТ

<u>Теоретико-методологічні проблеми свідомості як предмета психологічних досліджень</u>	9
Бочелюк В.Й., СВІДОМІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ФОРМА ВІДОБРАЖЕННЯ.....	9
Дробот О.В., СВІДОМІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОСЕМАНТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	12
Кіресва З.О, МОДЕЛЬ ГЕНЕЗИСУ ТЕМПОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ	16
Лозова О.М , ПСИХОЛОГІЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ ЯК НОВА ДИСЦИПЛІНА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	20
Музика О.Л., ФАКТОРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ПІДХІД ДО РЕКОНСТРУЮВАННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ КАРТИНИ ЗДІБНОСТЕЙ.....	22
Паркулаб О.Г., ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ МЕТОД ВИВЧЕННЯ ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ.....	25
Румянцева И. М., ЯЗЫК И РЕЧЬ: СОЗНАТЕЛЬНОЕ И БЕССОЗНАТЕЛЬНОЕ.....	28
Семиченко В.А., СИСТЕМНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ.....	31
Тігов І.Г., ФЕНОМЕНОЛОГІЯ СВІТОГЛЯДУ.....	37
Швалб Ю.М, ТОПОЛОГИЧЕСКАЯ МЕТАФОРА ПРОСТРАНСТВА ЖИЗНИ ЛИЧНОСТИ.....	40
<u>Психологія свідомості: правові, етнічні, професійні, релігійні, регуляторні та ін.аспекти</u>	45
Балахтар В.В., НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	45
Винославська О.В., ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІНИ ЕТИЧНИХ НАСТАНОВЛЕНЬ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	48
Віденсєв І.О., ДЕТЕРМІНУЮЧИ ФАКТОРИ ДЕФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПРАЦІВНИКІВ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС.....	51
Волженцева І.В., Глушенко В.В., УСВІДОМЛЕННЯ І ПРИЙНЯТТЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЧОЛОВІКАМИ З РІЗНИМ СІМЕЙНИМ СТАТУСОМ.....	53

Волженцева І.В., Суха В.В., ІГРОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ ЮНАКІВ: ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТА СКЛАДНІСТЬ УСВІДОМЛЕННЯ.....	57
Волженцева І.В., Павлова Н.О., ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГОТОВНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТА УСВІДОМЛЕННЯ СВОГО НОВОГО СТАТУСУ.....	60
Волженцева І.В., Петрина О. Б., ОСОБИСТІСНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОДРУЖЖІВ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА УСВІДОМЛЕННЯ ЗАДОВОЛЕНІСТЮ ШЛЮБОМ.....	63
Волженцева І.В., Кудря Л.В., УСВІДОМЛЕННЯ ЖІНКОЮ СВОГО НОВОГО СТАНУ ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ.....	66
Гафіатуліна А.В. СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ» ТА «ЕТНІЧНА САМОСВІДОМІСТЬ».....	69
Данилюк І.В., Гресько В.В., ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТНІЧНОЇ САМОСВІДОМІСТІ.....	73
Данилюк І. В., Ларін Д. І., ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ РЕЛІГІЙНОЇ СВІДОМОСТІ У ПОГЛЯДАХ Г. КОСТЕЛЬНИКА.....	75
Івашкевич Е.Е., ОБРАЗ СВІТУ ПЕРЕКЛАДАЧА ЯК ДЕТЕРМІНАНТА СТАНОВЛЕННЯ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ СВІДОМОСТІ.....	78
Калмиков Г.В., ВОЛОДІННЯ МОВОЮ ПРОФЕСІЇ: ФЕНОМЕН ОСМИСЛЕННЯ ЧИ УСВІДОМЛЕННЯ.....	81
Карпенко А.П., СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	85
Кобець О.В., ПРАВОСВІДОМІСТЬ ЮРИСТА ЯК СКЛАДНА САМОРЕГУЛЬОВАНА ФУНКЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ.....	88
Кононець М.О., МОРАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ЯК ВНУТРІШНІЙ МОРАЛЬНИЙ РЕГУЛЯТОР ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМЦЯ.....	91
Крилова-Грек Ю.М., ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ (НА ПРИКЛАДІ АНАЛІЗУ ВИСТУПУ ДОНАЛЬДА ГРАМІА).....	93
Музиченко І.В., ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ.....	96
Пірен М. І., УКРАЇНОМОВНА КУЛЬТУРА ЯК МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНІ.....	100

Сабол Д. М., МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОСВІДОМОСТІ ЮНАЦТВА.....	103
Хараім А. О., ГОТОВНІСТЬ ДО ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СТАН СВІДОМОСТІ.....	107
Чекрижова М.М., ІНТЕГРАТИВНИЙ І ДИФЕРЕНЦІЙНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМООЦІНКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ.....	110
<u>Знакові структурні свідомості та внутрішні вербальні репрезентації.....</u>	<u>114</u>
<u>світ особистості: візуальні і</u>	
Грубі Т.В. ОСОБИСТІСНИЙ КОНСТРУКТ РІЗНИХ ВИДІВ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ.....	114
Дробот О. В., Вozович А.А., ПОБУДОВА ПСИХОСЕМАНТИЧНОГО ПРОСТОРУ ПРАВА В СИТУАЦІЇ МОРАЛЬНОГО НАСИЛЛЯ У ПРАВОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ.....	117
Лозова О.М., Альфорова О.О., ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ОБРАЗУ СВІТУ НАРКОЗАЛЕЖНИХ ОСІБ.....	119
Ткач Р.М., МЕТАФОРИЗАЦІЯ ВНУТРЕНЬОГО ПЕРЕЖИВАННЯ: ОТ ЗНАНИЯ К ПОНИМАНІЮ.....	121
<u>Когнітивні аспекти соціалізації та самовизначення особистості.....</u>	<u>124</u>
Гіренко С. П., ДО ПИТАННЯ ЗНАЧЕННЯ КОГНІТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ У ФОРМУВАННІ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ.....	124
Грейліх О.О., ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКА.....	127
Іванова Я.В., СООТНОШЕННЯ КОГНІТИВНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПАССИОНАРНОСТІ І САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ЛІЧНОСТІ.....	130
Костюченко О.В., ТВОРЧИЙ ТА АДАПТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	133
Кузнцова О.В., СТРАТЕГІАЛЬНО-ПІЗВЕДІНКОВІ КОРЕЛЯТИ ІННОВАЦІЙНОСТІ МИСЛЕННЯ.....	136
Литвишко О.М., ЗАСВОЄННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СІМ'Ї.....	139
Лозова О.М., Дейніченко А.О., ПСИХОСЕМАНТИЧНИЙ ПРОСТІР ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗДОРОВИХ ТА РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДОРΟΣЛИХ.....	142
Паламарчук О.М., Подорожний В.Г., ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ СТАРОСТІ В ІНДИВІДУАЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ.....	145
Хомич Г.О., Я – КОНЦЕПЦІЯ ТА САМОСТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	148

вислову; звертання до внутрішніх страхів; перетворення слова-назви релігії у слово-символ тероризму; звуження поняття безпека до однієї з його семантичних ознак, а саме, «власна безпека». Таким чином, відповідь звучить переконливо і аксіоматично, що в підсумку утворює текст-навіювання, аналіз якого дає змогу зрозуміти якими психологічними та лінгвістичними прийомами та методами користувався 45 президент США у своїй передвиборчій боротьбі.

Література:

1. Крилова-Грек Ю.М. Психолінгвістичні особливості перекладу семантичних одиниць: дис. канд. психол. наук: спец. 19.00.01/ Крилова-Грек Юлія Михайлівна; Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України – К., 2007.– 179с.
2. Thomas Riegler. Through the Lenses of Hollywood: depictions of Terrorism in American Movies/ Thomas Riegler //Journal of the Terrorism Research Initiative and the Center for Terrorism and Security Studies/ Vol 4, No2(2010)/ ISSN2334-3745// Режим доступу: <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/poi/article/view/98/html>
3. Jimmy Kimmel Live/ Donald Trump Says Muslims Support His Plan // Режим доступу: <http://talkingpointsmemo.com/livewire/jimmy-kimmel-donald-trump-muslim-ban>

Музиченко І.В.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Проблема формування етнічної свідомості не нова для психологічної науки, загалом, й для української етнопсихології, зокрема. Проте, зміни та процеси, що

відбуваються у нашій державі примушують по-новому подивитись на проблему формування етнічної свідомості.

Досліджуючи проблему етнічної свідомості необхідно окремо визначити питання чинників формування етнічної свідомості. До них можемо віднести природний, біологічний і соціокультурний аспекти. Дослідники переважно виділяють серед них такі як: геопростір, історичне минуле, культура, мова як засіб формування та виразу етнічної свідомості, традиції та звичаї (Данилюк, 2010; Лозова, 2011; Римаренко, 2008 та ін.). Зауважимо, що певною мірою на формування етнічної свідомості впливає чисельність спільноти, її соціальна структура, демографічні процеси, етнічний склад населення, процеси спілкування та ін.

Основні чинники, що формують етнічну свідомість як у генетичному, так і в функціонально-структурному плані, можна умовно поділити на три великі групи: об'єктивні, практично-духовні, ідеальні (Гриб, 2012). Ці чинники, з одного боку, тісно взаємопов'язані між собою, а з іншого є відносно самостійними сферами, які поділяються на первинні та вторинні. До первинних можна зарахувати територію, яку населяє спільнота, природно-ресурсне середовище, історичне минуле (історичні події). Це об'єктивні чинники, які існують незалежно від ситуації та волі людей. Вторинні чинники мають переважно суб'єктивний характер і визначають інтерпретацію первинних. До них належать архетипи, ментальність, міфи, історична пам'ять, духовна культура, цінності народу. Взаємодія цих груп чинників і визначає взаємозв'язок між природно-фізичними та соціокультурними елементами етнічної свідомості (Романенко, 2014).

Також умовно можна поділити чинники формування етнічної свідомості на: умовно-статичні, тобто ті, що існували в минулому (перебування територіально етнічної спільноти у складі різних етносів, які здійснювали свою політику впливу на свідомість народу). Та умовно-динамічні, що діють у реальному часі й впливають на формування і розвиток свідомості і самосвідомості етносу в

сучасних умовах та впливають на його майбутнє (Шандор, 2013; Шевченко 2015).

Важливе значення для формування етнічної свідомості мають інституційні чинники. До них належить діяльність органів державної влади, релігійних та громадських організацій і т. д. Засобами відповідної культурно-освітньої, мовної політики, шляхом затвердження певних концепцій, програм, держава, через систему відповідних органів, впливає на формування етнічної свідомості громадян. Якщо у суспільстві, державою створені умови для засвоєння накопиченого народом історико-культурного досвіду, це сприяє вихованню етнічної самооцінки, тобто усвідомленню членами спільноти своєї належності до конкретного етносу. Громадські організації, які відображають загальнонаціональні та загальноетнічні інтереси, здійснюючи просвітницько-виховну та агітаційно-пропагандистську діяльність серед широких верств населення, сприяють усвідомленню народом своїх корінних інтересів, необхідності об'єднання зусиль для їх задоволення, і таким чином формують етнічну свідомість і самосвідомість.

На сучасному рівні важливу роль у формуванні етнічної свідомості, на думку І. Кононова, відіграють технологічні чинники, значущість яких особливо посилюється в умовах інформаційного суспільства, посилення глобалізаційних процесів. Це передусім різного роду інформаційні технології, спрямовані на зміну самої людини через зміну її свідомості шляхом зміщення орієнтирів і зміни її цінностей. Інформаційні технології впроваджуються через відповідну діяльність і функціонування ЗМІ, Інтернет-мережі, паблік-рилейшнз, рекламних агенцій тощо (Кононов, 2011). Залучаючи громадян до інформаційних відносин, ЗМІ пропонують певну ієрархію потреб, формують готові для засвоєння ціннісно-сміслові моделі, змінюють аксіологічну картину соціуму, а отже, справляють значний вплив на суспільну свідомість, створюючи як негативні стерестипи, так і, навпаки, мінімізуюючи їх. Здатність швидко охоплювати найбільші аудиторії дає можливість сучасним мас-медіа певним чином впливати на традиційну систему духовного виробництва. ЗМІ організують спілкування,

об'єднують (або роз'єднують) людей, допомагають відтворювати народні свята, традиції, звичаї, сприяють відродженню культури, історичної пам'яті і, таким чином, створюють культурно-інформаційний простір, який, по суті, є тою духовно-ідеологічною основою, що скріплює націю (Кононов, 2011).

Отже, чинники формування етнічної свідомості характеризують та впливають на різні аспекти життєдіяльності певного етносу, проте, основними з них вважаємо: культуру, традиції, релігію, формальні та неформальні групи, до яких входить особистість, ідеї, принципи, що панують у суспільстві, мова, засоби масової інформації.

Література:

1. Гриб О. В. Національна та етнічна свідомість як соціокультурний феномен [Текст] : дис... канд. соціол. наук. / Гриб Олександр Володимирович ; Львівський держ. ун-т ім. І.Франка. - Л., 2012. - 173 с.
2. Кононов І. Ф. Етнос. Цінності. Комунікація : Донбас в етнокультурних координатах України / І. Ф. Кононов; Луган. держ. пед. ун-т ім. Г.Шевченка. - Луганськ : Альма-матер, 2011. - 494 с.
3. Романенко О. В. Внутрішня форма слова як інструмент опису етнічної свідомості [Електронний ресурс] / О. В. Романенко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. : Романогерманська філологія. Методика викладання іноземних мов. - 2014. - № 1103, вип.78.-С.65-70.-Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/VKhlPG_2014_1103_78_13.pdf.
4. Шандор Ф. Ф. Соціально-філософська рефлексія феномену української національної свідомості : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03 / Ф. Ф. Шандор; НАПН України, Ін-т вищ. освіти. - К., 2013. - 40 с.
5. Шевченко О. В. Національна ідентифікація у становленні Я-образу особистості: дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.07 / Шевченко Олена Василівна. - К., 2015. - 213 с.